

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять і організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ЕКСПЕРТИЗА З ОХОРОНИ ПРАЦІ»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної
і заочної форм навчання зі спеціальності
263 – Цивільна безпека, освітня програма «Охорона праці»)*

**Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2025**

Методичні рекомендації до проведення практичних занять і організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Експертиза з охорони праці» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної і заочної форм навчання зі спеціальності 263 – Цивільна безпека, освітня програма «Охорона праці») / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. : Я. О. Сєріков, Л. С. Колибельникова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. 2025. – 16 с.

Укладачі: канд. техн. наук, доц. Я. О. Сєріков,
ст. викл. Л. С. Колибельникова

Рецензент

Ю. С. Лєвашова, кандидат технічних наук, доцент кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою охорони праці та безпеки життєдіяльності, протокол № 38 від 04.07.2025

ЗМІСТ

1 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	4
1.1 Загальні рекомендації	4
Практична робота 1 Вибір, опис, характеристика об'єкта для проведення експертизи з охорони праці	6
Практична робота 2 Технологія організації та проведення експертизи з охорони праці на вибраному об'єкті	7
Практична робота 3 Перевірка відповідності нормативно-правових актів з охорони праці, що використовують на об'єкті експертизи відповідно до встановленого переліку	7
Практична робота 4 Проведення експертизи гігієни праці, виробничої санітарії, безпеки праці та електробезпеки на визначеному об'єкті експертизи	8
Практична робота 5 Визначення розміру тарифу на проведення експертизи з охорони праці на обраному об'єкті	8
Практична робота 6 Складання звіту з проведеної експертизи з охорони праці на об'єкті	10
2 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	11
2.1 Загальні відомості	11
2.2 Рекомендації до виконання самостійної роботи	11
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	13

1 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1.1 Загальні рекомендації

Курс дисципліни «Експертиза з охорони праці» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 263 – Цивільна безпека передбачає набуття студентами освітніх компонентів, спрямованих на досягнення результатів навчання за освітньою програмою **«Охорона праці»**. Предмет дисципліни базується на вивченні законодавчо-нормативної документації з питань експертизи з охорони праці і має на меті набуття компетенцій із вирішення питань проведення експертизи з охорони праці у виробничій діяльності, а також набуття знань з підтвердження фактичних значень параметрів безпеки, їх відповідності вимогам нормативної документації, визначення безпеки виробничих процесів, обладнання, параметрів експлуатації обладнання підвищеної небезпеки.

Ці методичні рекомендації складені відповідно до робочої програми курсу «Експертиза з охорони праці» для студентів очної і заочної форм навчання.

Дисципліна «Експертиза з охорони праці» складається з таких підрозділів (змістових модулів):

Змістовий модуль (ЗМ) 1 Класифікація експертизи з питань безпеки праці.

Змістовий модуль (ЗМ) 2 Законодавча та нормативно-правова база експертизи з питань безпеки.

Змістовий модуль (ЗМ) 3 Організація та проведення експертизи з питань безпеки.

Відповідно до принципу навчання основною формою роботи студента під час виконання практичних робіт є використання матеріалів лекцій, курсу «Експертиза з охорони праці» в системі дистанційного навчання Moodle, а також відповідних підручників, навчальних посібників, додаткової літератури, інформаційних ресурсів.

Практичні заняття є однією з форм активного навчання студентів.

Завданнями практичних занять під час вивчення дисципліни «Експертиза з охорони праці» є:

- закріплення та поглиблення знань, набутих під час вивчення теоретичного матеріалу, здійснення зв'язку теорії з практикою;
- набуття студентами практичних навичок щодо проведення експертизи з охорони праці на віртуальному виробничому об'єкті.

У результаті проведення практичних занять студент повинен:

- обґрунтовувати мету експертизи з охорони праці на підставі законодавчих матеріалів;
- знати методику проведення експертизи з охорони праці;
- під час роботи використовувати нормативно-правові акти з охорони праці.

Під час підготовки студент повинен самостійно ознайомитися з методичними рекомендаціями до наступного практичного заняття і рекомендованою літературою, відповісти на контрольні запитання. Перед початком практичного заняття студент повинен з'ясувати і усвідомити мету роботи. Після цього проводять необхідні дослідження, описують визначені практичним завданням етапи експертизи з охорони праці відповідно до методичних рекомендацій. Завершується робота оформленням звіту з виконаної практичної роботи.

Звіт повинен включати:

- найменування та мету роботи;
- опис виконаних досліджень за темою практичної роботи;
- відповіді на контрольні запитання;
- висновки.

Звіти з практичних робіт студент оформляє в електронному вигляді у форматі А4 і викладає в курсі «Експертиза з охорони праці» в системі дистанційного навчання Moodle не пізніше наступного практичного заняття для контрольної перевірки та захисту.

На підставі зарахованих викладачем звітів з усіх виконаних практичних робіт із курсу студент отримує залік з практикуму.

Набуті відомості студент використовує в бакалаврській роботі.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 1

Вибір, опис, характеристика об'єкта для проведення експертизи з охорони праці

Мета роботи: визначити мету експертизи з охорони праці та виробничий об'єкт, на якому віртуально буде проводитися ця експертиза.

Завдання:

1. Описати види експертиз охорони праці.
2. Описати мету експертизи охорони праці.
3. Описати вимоги, що ставляться до експертів.
4. Визначити який вид експертизи охорони праці планується проводити на об'єкті.
5. Описати й охарактеризувати виробничий об'єкт, обраний для проведення експертизи охорони праці. Як об'єкт може бути вибраний цех, виробнича ділянка, окреме устаткування, що характеризується підвищеною небезпекою для працівників з погляду охорони, безпеки праці чи електробезпеки.
6. Описати виконувані виробничі завдання, особливості виробництва робіт. На підставі опису проаналізувати роботи і визначити небезпечні й шкідливі виробничі фактори.
7. Описати правила й оформити заяву на проведення експертизи охорони праці.

Рекомендовані джерела: [1–7].

ПРАКТИЧНА РОБОТА 2

Технологія організації та проведення експертизи з охорони праці на вибраному об'єкті

Мета роботи: опанувати технологію організації й проведення експертизи охорони праці на вибраному виробничому об'єкті.

Завдання:

1. Виходячи з положень нормативно-правових актів, що регламентують експертизу охорони праці, викласти принципи й правила організації проведення експертизи охорони праці на обраному об'єкті.

2. Визначити послідовність організації роботи, необхідні документи, що повинні бути оформлені для проведення експертизи охорони праці на обраному виробничому об'єкті.

Рекомендовані джерела: [2–6, 8].

ПРАКТИЧНА РОБОТА 3

Перевірка відповідності нормативно-правових актів з охорони праці, що використовують на об'єкті експертизи відповідно до встановленого переліку

Мета роботи: опанувати процедуру і визначити перелік необхідних нормативно-правових актів з охорони праці, що повинні бути у розпорядженні служби охорони праці

Завдання:

1. Визначити перелік необхідних нормативно-правових актів з охорони праці, що повинні бути у розпорядженні служби охорони праці на об'єкті з урахуванням виду діяльності та умов праці.

2. Порівняти *офіційно визначений перелік* з віртуальним наявним переліком нормативно-правових актів на визначеному об'єкті експертизи охорони праці.

3. Виявити недоліки.

Рекомендовані джерела: [2, 5, 9].

ПРАКТИЧНА РОБОТА 4

Проведення експертизи гігієни праці, виробничої санітарії, безпеки праці та електробезпеки на визначеному об'єкті експертизи

Мета роботи: опанувати методологію проведення експертизи гігієни праці виробничої санітарії, безпеки праці на визначеному об'єкті.

Завдання: використовуючи положення, нормативні дані, гранично допустимі рівні небезпечних і шкідливих виробничих факторів, що наведені у відповідних нормативно-правових актах з охорони праці, методом порівняння виявити їх порушення на визначеному об'єкті.

Рекомендовані джерела: [1, 5, 6, 10].

ПРАКТИЧНА РОБОТА 5

Визначення розміру тарифу на проведення експертизи з охорони праці на обраному об'єкті

Мета: оволодіти методикою та навичками визначення розміру тарифу на проведення експертизи з охорони праці.

Завдання: визначити вартість (розмір тарифу) проведення експертизи з охорони праці на об'єкті, який обрано для проведення віртуальної експертизи з охорони праці

Методика визначення тарифу

Розмір тарифу на проведення експертизи стану безпеки промислового виробництва суб'єкта господарювання визначається згідно з Порядком, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 04.11.2009 № 1251 [11], на підставі таких вихідних даних:

— кількість заявлених працівників суб'єкта господарювання, що виконують роботи підвищеної небезпеки;

- кількість заявлених видів робіт підвищеної небезпеки відповідно до переліку видів робіт підвищеної небезпеки;
- кількість заявлених одиниць устаткування відповідно до переліку машин, механізмів та устаткування підвищеної небезпеки.

Граничний розмір тарифу на проведення експертизи визначається за формулою

$$T_{gp} = K_{\text{сум}} \cdot 0,5 \cdot \text{МЗП}, \quad (5.1)$$

де T_{gp} – граничний розмір тарифу на проведення експертизи, грн;

$K_{\text{сум}}$ – сумарний коефіцієнт для визначення граничного розміру тарифу на проведення експертизи;

МЗП – розмір мінімальної заробітної плати, встановлений законодавством на момент визначення граничного розміру тарифу на проведення експертизи, грн.

Сумарний коефіцієнт для визначення граничного розміру тарифу на проведення експертизи розраховується за формулою

$$K_{\text{сум}} = K + 0,1 \cdot N, \quad (5.2)$$

де K – коефіцієнт, який розраховується виходячи з кількості заявлених працівників суб'єкта господарювання, що виконують роботи підвищеної небезпеки, та видів робіт підвищеної небезпеки (табл. 5.1).

0,1 – додатковий коефіцієнт на кожну одиницю устаткування, що обстежується;

N – кількість одиниць устаткування, що обстежується.

У разі відсутності працівників суб'єкта господарювання, що виконують роботи підвищеної небезпеки, коефіцієнт K дорівнює 2,65.

Якщо кількість заявлених працівників суб'єкта господарювання, що виконують роботи підвищеної небезпеки, перевищує 50 осіб, граничний розмір тарифу на проведення експертизи збільшується на величину, що становить 0,05 мінімальної заробітної плати на кожного додатково заявленого працівника.

Граничний розмір тарифу на повторне проведення експертизи визначається з розрахунку 0,5 % граничного розміру встановленого тарифу на проведення експертизи.

Таблиця 5.1 – Значення коефіцієнта K

Кількість заявлених суб'єктом працівників господарювання, що виконують роботи підвищеної небезпеки, осіб	Кількість робіт підвищеної небезпеки				
	1	2–5	6–10	11–20	21 і більше
До 5	4	9,6	16,6	30,4	38,8
Від 6 до 10	4,4	10	17	30,9	39,3
Від 11 до 20	5,3	10,9	17,7	31,6	40
Від 21 до 50	7,9	13,3	20,3	34,1	42,5

Рекомендовані джерела: [1, 5, 11].

ПРАКТИЧНА РОБОТА 6

Складання звіту з проведеної експертизи охорони праці на об'єкті

Мета роботи: опанувати оформлення результатів проведеної експертизи охорони праці.

Завдання:

1. Використовуючи нормативно-правові акти, що регламентують порядок проведення експертизи охорони праці, визначити форму звіту з проведеної експертизи охорони праці.

2. Оформити звіт та висновки з проведеної експертизи охорони праці відносно обраного об'єкта.

Рекомендовані джерела: [1, 12–15].

2 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

2.1 Загальні відомості

Програма дисципліни «Експертиза з охорони праці» передбачає самостійне вивчення окремих питань згідно зі змістом і тематикою дисципліни. Самостійна робота є складовою частиною навчального процесу на рівні підготовки бакалаврів. Вона сприяє розвитку навичок самостійного вирішення питань експертизи з охорони праці у виробничій діяльності.

Мета самостійної роботи – доповнення і закріплення знань, набутих за час вивчення теоретичного курсу, активізація творчих здібностей студентів, розвиток навичок роботи з нормативною і технічною літературою, з довідниками, а також підготовка до проведення самостійного аналізу відповідності створених безпечних та нешкідливих умов праці в усіх сферах виробництва вимогам законодавчих і нормативно-правових актів з охорони праці.

2.2 Рекомендації до виконання самостійної роботи

На самостійну роботу, згідно з робочою навчальною програмою з дисципліни «Експертиза з охорони праці», передбачено 72 години для студентів денної форми навчання.

У таблиці 2.1 наведений перелік завдань, які студент повинен вивчити самостійно і оформити у вигляді звіту, рекомендований для цього час і порядковий номер джерела інформації у списку літератури.

Таблиця 2.1 – Тематика завдань для самостійного вивчення дисципліни «Експертиза з охорони праці», необхідний час для його виконання (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми самостійної роботи студента	Кількість годин
1	2	3
Тема 1	Основні визначення і поняття. Цілі й завдання курсу, його структура	15

Продовження таблиці 2.1

1	2	3
Тема 2	Експертиза з охорони праці як складові системи управління охороною праці, навколишнього природного середовища	15
Тема 3	Нормативно-правове забезпечення експертизи з охорони праці	15
Тема 4	Обґрунтування передпроектної та проектної документації з погляду забезпечення охорони праці. Методики виявлення і оцінки рівня небезпечних і шкідливих виробничих факторів	15
Тема 5	Система управління охороною навколишнього середовища на підприємствах	8
Тема 6	Державна екологічна експертиза	6
Усього годин		72

Кожне завдання самостійної роботи оформляється під окремою відповідною назвою. Воно повинне включати довідки про методи застосування того або іншого об'єкта експертизи, використану літературу та інші матеріали.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про охорону праці [Електрон. ресурс] : Закон України від 14.10.1992 № 2694-ХІІ // Відомості ВРУ. – Електрон. текст. дані. – 1992. – № 49. – С. 668. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>, вільний (дата звернення: 17.07.2025). – Назва з екрана.
2. Про промислову безпеку : Проект Закону України від 24.06.2009 № 1547-VI [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1547-VI#Text>, вільний (дата звернення: 17.07.2025). – Назва з екрана.
3. Про об'єкти підвищеної небезпеки [Електрон. ресурс] : Закон України від 18.01.2001 № 2245-III // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 7. – С. 96. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>, вільний (дата звернення: 17.07.2025). – Назва з екрана.
4. Про експертні організації [Електрон. ресурс] : лист Держгірпромнагляду України від 03.07.2012 № 5489/0/11-07/6/12. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5489811-12#Text>, вільний (дата звернення: 17.07.2025). – Назва з екрана.
5. Серіков Я. О. Експертиза з охорони праці [Електрон. ресурс] : конспект лекцій для студентів денної і заочної форм навчання зі спеціальності 263 – Цивільна безпека, освітня програма «Охорона праці» / Я. О. Серіков, Л. С. Колибельнікова ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Електрон. текст. дані. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 39 с. – Режим доступу: <https://eprints.kname.edu.ua/55387/>, вільний (дата звернення: 17.07.2025). – Назва з екрана.
6. Серіков Я. О. Основи охорони праці : навч. посібник / Я. О. Серіков ; Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2007. – 227 с. – Існує електрон. версія. (Режим доступу: http://koha.kname.edu.ua/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=6317&query_desc, вільний).
7. Серіков Я. О. Безпека життєдіяльності та охорона праці. Частина 1 Безпека життєдіяльності : підручник / Я. О. Серіков, Л. Ф. Коженевські, М. В. Хворост. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, Краків : ЄАС,

2021. – 254 с. – Існує електрон. версія. (Режим доступу: http://koha.kname.edu.ua/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=171177&query_desc, вільний).

8. Про затвердження Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки [Електрон. ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.10.2011 № 1107 // Офіц. вісн. України. – Електрон. текст. дані. – 2011. – № 84. – С. 75. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1107-2011-%D0%BF#Text>, вільний (дата звернення: 17.07.2025). – Назва з екрана.

9. Перелік основних нормативно-законодавчих актів і документів з охорони праці [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: http://slavrada.gov.ua/uploads/File/Trud/perelik_aktiv050219.pdf, вільний (дата звернення: 17.07.2025). – Назва з екрана.

10. Показчик нормативно-правових актів з охорони праці. [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://dsp.gov.ua/pokazhchyk-normatyvno-pravovykh-aktiv-z/>, вільний (дата звернення: 17.07.2025). – Назва з екрана.

11. Порядок визначення граничного розміру тарифу на проведення експертизи стану безпеки промислового виробництва суб'єкта господарювання [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-2009-%D0%BF#Text>, вільний (дата звернення: 17.07.2025). – Назва з екрана.

12. Переліки документів, що необхідні для проведення експертизи і оцінки об'єкта експертизи на відповідність вимогам нормативно-правових актів з охорони праці і промислової безпеки [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/http://slavrada.gov.ua/uploads/File/Trud/perelik_doc050219.pdf, вільний (дата звернення: 17.07.2025). – Назва з екрана.

13. Про затвердження форм висновків експертизи [Електрон. ресурс] : Наказ Міністерства економіки України 31.12.2021 № 1191-21. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0119-22#Text>, вільний (дата звернення: 17.07.2025). – Назва з екрана.

14. Порядок видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки [Електрон. ресурс] : Постанова Кабінету міністрів України від 26 жовтня 2011 р. № 1107. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1107-2011-%D0%BF#Text>, вільний (дата звернення: 17.07.2025). – Назва з екрана.

15. ДСТУ 8907:2019 Настанова щодо організації проведення експертиз проектної документації на будівництво [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://www.mvkexpert.com/files/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3%2089-07.pdf>, вільний (дата звернення: 17.07.2025). – Назва з екрана.

Електронне навчальне видання

Методичні рекомендації
до проведення практичних занять і організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ЕКСПЕРТИЗА З ОХОРОНИ ПРАЦІ»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної
і заочної форм навчання зі спеціальності
263 – Цивільна безпека, освітня програма «Охорона праці»)*

Укладачі: **СЕРІКОВ** Яків Олександрович,
КОЛИБЕЛЬНИКОВА Людмила Степанівна

Відповідальний за випуск *Ю. С. Левашова*
Редактор *О. А. Норик*
Комп'ютерне верстання *Я. О. Серіков*

План 2023, поз. 470М

Підп. до друку 31.07.2025. Формат 60 × 84/16.
Ум. друк арк 1,0.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Чорноглазівська (Маршала Бажанова), 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.